

**Шепетюк Анастасія, ст. IV курсу факультету журналістики;** науковий керівник – к.соц.ком., доцент Золяк В. В. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

## **ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА МЕДІА-ТЕРОРИЗМ У ЗМІ**

**Анотація.** У статті досліджено інформаційну війну у просторі України. Подано визначення поняття «інформаційна війна» та «медіа-тероризм». Проаналізовано факти інформаційних війн проти України у сучасних ЗМІ. Запропоновано низку заходів протидії інформаційним атакам. Визначено, що інформаційна війна є основною формою протистояння між державами, з'ясовано, що через свою ефективність інформаційні війни будуть використовуватися як головний інструмент впливу на міжнародні відносини.

**Ключові слова:** інформаційна війна, медіа-тероризм, інформаційне суспільство, інформаційна політика України.

**Аннотация.** В статье исследована информационная война в пространстве Украины. Представлено определение понятия «информационная война» и «медиа-терроризм». Проанализированы факты информационных войн против Украины в современных СМИ. Предложено ряд форм противостояния информационным атакам. Определено, что информационная война является основной формой борьбы между государствами. Выяснено, что благодаря своей эффективности, информационные войны будут использоваться как главный инструмент влияния на международные отношения.

**Ключевые слова:** информационная война, медиа-терроризм, информационное общество, информационная политика Украины.

**Annotation.** The article examines the information war in the space of Ukraine. The definition of the concept «information war» and «media terrorism» are defined. The facts of the information war against Ukraine in the modern media are analyzed. A number of measures to counter information attacks are presented. It is determined that the information war is the main form of confrontation between states. It was found that due to their effectiveness, information wars will be used as the main instrument of influence on international relations.

**Keywords:** information warfare, media terrorism, information society, information policy of Ukraine.

**У 2014 р. Україна зазнала** прямої агресії з боку Російської Федерації. Спочатку було анексовано Автономну Республіку Крим, згодом через пряме втручання Росії та підтримку сепаратистських рухів виникла загроза втрати ще двох територіальних одиниць України – Донецької та Луганської областей. Водночас ще задовго до загострення ситуації, що перетворилася у збройне протистояння, проти України розпочалася інформаційна війна (ІВ). Форми, методи, технології та засоби її ведення, з одного боку, вважаються простими, навіть примітивними, з другого – ця війна була давно спланована, розроблена й досить успішно реалізована. Принаймні, українській владі, суспільству, громадському сектору та журналістам довелося докласти неймовірних зусиль, щоб протистояти пропагандистському тиску російських ЗМІ.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що в умовах демократизації суспільства відкриваються його інформаційні кордони. А це означає, що усе більше доступними для негативного зовнішнього інформаційного впливу стають масова та соціальна свідомість, мораль і моральність як головні цілі нанесення інформаційно-психологічних ударів. Тож інформаційні війни різної інтенсивності стали прикметою нашого часу [1].

**Інформаційним війнам** присвячено багато досліджень, зокрема, Мартіна Лібікі. Однією із форм інформаційної війни він називає психологічну. Завдання інформаційної війни, на погляд ученого, – це знищення не фізичної сили, а соціуму [2]. На думку Георгія Почепцова, інформаційна цивілізація не сприймає дій у фізичному просторі, перемогу вона вбачає в інформаційному і віртуальному просторах [3].

**Метою статті** є дослідження інформаційної війни між Україною та іншими країнами. Для цього передбачається визначити взаємозв'язок між «інформаційною війною» і «медіа-тероризмом», а також основні напрями протидії інформаційній агресії.

Не зважаючи на досить велику кількість досліджень та публікацій на тему інформаційної безпеки, системна пропагандистська антиукраїнська кампанія російських ЗМІ проти України, застосування ними новітніх технічних можливостей та маніпулятивних технологій засвідчили вразливість вітчизняного інформаційного простору.

**Вперше поняття** «інформаційна війна» було введено в 1985 році в Китаї як практичне відображення в діяльності китайських фахівців у галузі інформаційного протистояння поглядів давньокитайського військового діяча Сунь-Цзи, що першим аргументував необхідність інформаційного впливу на супротивника. В трактаті «Мистецтво війни» Сунь-Цзи писав: «У будь-якій війні, як правило, найкраща політика зводиться до захоплення держави в цілому... Здобути сотні перемог у бою – це не межа мистецтва. Підкорити супротивника без бою – ось це вінець мистецтва» [4, с. 34].

У книзі Д. М. Прокоф'єва «Інформаційна війна і інформаційна злочинність» наведено таке визначення: інформаційна війна – це дії, розпочаті для досягнення інформаційної переваги шляхом завдання шкоди інформації, процесам, що базуються на інформації та інформаційних системах супротивника при одночасному захисті власної інформації, процесів, що базуються на інформації та інформаційних системах. Основні методи інформаційної війни – блокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивника [5].

Сучасна науково-технічна революція спричинила справжній переворот в інформаційній боротьбі. Більш активно і глобально почали проводитися психологічні операції, інтенсивніше впроваджуватися нові інформаційні технології. Поняття інформаційної війни використовувалося для позначення технологічної орієнтованої тактики, вживаної з метою досягнення інформаційної переваги.

Проте вже згодом інформаційна перевага стала розглядатися не тільки як зброя, але і як ціль. А з поширенням ситуацій, у яких важливості набували не інформаційні технології, а інформація сама по собі, основним завданням порядку денного став контроль за засобами масової комунікації, а маніпулювання інформацією – одним з основних методів ведення інформаційної війни. До середини 1990-х років інформаційна війна, на яку істотно вплинув науково-технічний прогрес і стрімкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, перетворилася на глобальну доктрину. Приблизно в цей час в обіг замість терміна «інформаційна війна» було введено інший термін – «інформаційні операції». Таким чином, методи інформаційної війни під новою назвою стали практикою не тільки військового, а й мирного часу [6].

Директор інформаційних військ Міністерства оборони США визначив інформаційну війну таким чином: «Інформаційна війна складається з дій, що вживаються для досягнення інформаційної переваги в забезпеченні національної військової стратегії шляхом впливу на інформацію та інформаційні системи супротивника з одночасним зміцненням і захистом нашої власної інформації та інформаційних систем. Інформаційна війна являє собою всеосяжну, цілісну стратегію, покликану віддати належне значущості та цінності інформації в питаннях командування, управління та виконання наказів збройними силами та реалізації національної політики. Інформаційна війна використовує всі можливості і націлена на фактори уразливості, що неминуче виникають в умовах зростаючої залежності від інформації. Об'єктом уваги стають інформаційні системи (включаючи відповідні лінії передач, обробні центри і людський фактор цих систем), а також інформаційні технології, використовувані в системах озброєнь. Інформаційна війна має наступальні і оборонні складові, але починається з цільового проектування і розробки своєї «архітектури командування,

управління, комунікацій, комп'ютерів і розвідки», що забезпечує особам, які приймають рішення, відчутну інформаційну перевагу в усіляких конфліктах» [7].

Це визначення є достатньо широким – втім, і воно не охоплює всього того спектра складових, що їх сьогодні відносяться до інформаційної війни.

Як зауважує А. Фісун, можна виділити шість основних підходів відносно вивчення поняття «інформаційна війна»:

- соціально-комунікативний підхід, згідно з цим поняття інформаційної війни зводиться до окремих інформаційних заходів, інформаційних способів і засобів корпоративної конкуренції, а сама інформаційна війна розглядається як закономірне явище сучасного світу;

- психологічний підхід, згідно з яким основна суть інформаційної війни – це система засобів і способів психологічного впливу на масову свідомість з метою спрямування її у вигідному для суб'єкта впливу напрямі;

- військово-прикладний підхід, відповідно до якого інформаційна агресія відноситься до військового протиборства і розглядається як комплексне спільне застосування сил і засобів інформаційної й збройної боротьби;

- державно-інструментальний підхід, у рамках якого інформаційна війна розглядається як засіб зовнішньої і внутрішньої політики;

- геополітичний підхід, представники якого вважають інформаційну війну явищем зовні мирного періоду міждержавного протиборства, що дозволяє вирішувати зовнішньополітичні завдання несиловим у традиційному розумінні шляхом;

- віртуально-кібернетичний підхід – інформаційна війна розглядається як сукупність технічних, програмних та інших засобів, які використовуються у віртуальному просторі, з метою ураження інформаційних систем супротивника, а також з метою максимально швидкого розповсюдження інформації [8].

Близькість інформаційної війни з ще одним типовим для сучасного суспільства явищем медіа-тероризмом – ставить на порядок денний питання про співвідношення цих двох понять.

Медіа-тероризм став сьогодні чи не найбільш розповсюдженою формою міжнародного тероризму – найбільш небезпечного явища соціального і політичного життя, яке розповсюдилося на межі ХХ–ХХІ ст.

Під медіа-тероризмом розуміється залякування цільової аудиторії окремими терористами (або терористичними організаціями) з метою реалізації політичних, соціальних та інших цілей шляхом викликання та поширення в інформаційному просторі завдяки інтенсивному використанню можливостей сучасних мас-медіа почуття страху, що виникає в результаті факту (або загрози) нелегітимного насилля.

На нинішньому етапі свого розвитку медіа-тероризм набув характеру міжнародного глобального явища, що відбулося унаслідок необхідності отримання необхідного рівня висвітлення терористичної діяльності для реалізації основних цілей терористів – залучення уваги громадськості західних країн з метою примусити її чинити тиск на уряди відповідних держав для зміни їх політики відносно того або іншого питання. Саме в умовах інформаційного суспільства, ознакою якого є виникнення і розвиток нових засобів масової інформації, терористи апелюють до зарубіжних аудиторій та інтернаціоналізують свої проблеми.

Цілі, завдання, використовувані методи медіа-терористичної діяльності спричиняють зближення медіа-тероризму з інформаційною війною в різних аспектах погляду на останню – це й передача певного «меседжу» в результаті терористичного акту, і психологічний вплив на масову свідомість, тощо.

У сучасних умовах боротьби між державою і терористичною організацією, перша має звертати особливу увагу на засоби ведення інформаційної війни – починаючи від традиційних засобів масової інформації до Інтернету та комп'ютерних ігор.

Терористичні організації сьогодні стають справжніми професіоналами у використанні нових інформаційних технологій і маніпулюванні суспільною думкою – саме це дозволяє їм максимально скоротити розрив між ними та бойовими силами держави. Терористи навчилися майстерно використовувати інформацію та все, що з нею пов'язано, і вкладають у ці вміння основні ресурси – так само, як держава вкладає кошти в озброєння.

Саме тому в умовах інформаційного суспільства розвинена держава має бути готова вживати заходи щодо попередження медіа-тероризму, використовуючи ті засоби, що зумовлені специфікою антитерористичної діяльності в умовах інформаційного суспільства.

Оцінюючи все вище викладене, варто зробити висновок, що інформаційну політику України необхідно адаптувати до нових умов, суть яких полягає в тому, що як постійне соціальне явище інформаційну війну на нинішньому етапі розвитку суспільства усунути не можна, але можна контролювати на певному рівні соціальної небезпеки за допомогою державного регулювання.

Ситуація, що склалася в сучасному світі і в Україні, змушує до вживання відповідних заходів протидії іноземним інформаційним атакам. Зокрема, необхідно: підвищити ефективність політики інформаційної безпеки в галузі оборони, для цього вдосконалити відповідні структури; перешкоджати маніпулятивним технологіям, застосованим для впливу на суспільну свідомість; активно розробляти власні інформаційні технології; вдосконалити методи безпеки інформаційних і телекомунікаційних систем, а також систем та засобів інформатизації озброєння і військової

техніки, систем управління військами і зброєю; готувати фахівців у сфері ведення інформаційної війни.

Таким чином, слід визнати, що Україна, її державні органи влади, громадянське суспільство та ЗМІ не були готові до такої масованої військової та інформаційної агресії, що в експертному середовищі отримала назву «гібридна війна». Саме тому першочерговим завданням усіх державних, громадських, наукових, експертних, журналістських інституцій є розробка термінових ефективних заходів щодо нейтралізації інформаційної – диверсійної діяльності Російської Федерації проти України та протидії її подальшому розгортанню. Крім того, виклики, що постали перед Україною, потребують вжиття негайних заходів щодо розробки нової Доктрини національної безпеки України, модернізації всієї системи інформаційної безпеки держави.

**Інформаційні війни стали аксіомою сучасних міжнародних відносин і дозволяють дуже ефективно, із залученням малих фінансових та людських ресурсів добиватися цілей: все залежить від ступеня професіоналізму реалізаторів інформаційних операцій.**

Через відставання в сфері інформаційно-комунікаційних технологій Україна поки ще програє в інформаційній війні найбільш розвиненим країнам світу, що найбільше в цій ситуації шкодить міжнародному іміджу нашої країни. Таким чином, інформаційна війна зараз – це основна форма протиробства між державами, тому у XXI столітті, через свою ефективність інформаційні війни будуть використовуватися як головний інструмент впливу на міжнародні відносини.

1. Почепцов Г. Г. Информационные войны / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук, К. : Ваклер, 2000. – С. 576.
2. Лібікі М. «Що має інформаційна війна?» / М. Лібікі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://viysko.com.ua/texnologiji-voyen/martin-libiki-shho-take-informacijna-vijna/>
3. Почепцов Г. Росія і Україна у співставленні їх комунікативно-пропагандистських можливостей / Г. Почепцов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/33291>
4. Ліпкан В. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції / В. Ліпкан, Ю. Максименко, В. Желіховський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://mobile.pidruchniki.com/15800119/politologiya/ponyattya\\_zmist\\_zagroz\\_informatsiyniy\\_bezpeksi](http://mobile.pidruchniki.com/15800119/politologiya/ponyattya_zmist_zagroz_informatsiyniy_bezpeksi)
5. Сливка В. Інформаційна війна проти України: міф чи реальність? / В. Сливка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/slivka>.
6. Волковський Н. История информационных войн: в 2 ч. / СПб. : ООО «Издательство «Полигон», Ч. 1. – 2003. – 508 с.
7. Вільям Хатчінсон. Інформаційна війна і обман / Вільям Хатчінсон // Інформуючий обсяг науки 2006. – С. 212–223.
8. Фісун А. О. Генеза поняття «інформаційна війна» / А. О. Фісун // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2011. – Вип. 49 (№ 7). – С. 534–539.